

УДК: 93/94

DOI: [10.52754/1694867X_2025_1\(6\)_7](https://doi.org/10.52754/1694867X_2025_1(6)_7)

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЭГЕМЕНДҮҮЛҮК ЖЫЛДАРЫНДАГЫ ЖАШТАР
САЯСАТЫНЫН КАЛЫПТАНУУ ЖАНА ӨНҮГҮҮ ТАРЫХЫ**

**ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ И РАЗВИТИЯ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ В ГОДЫ
НЕЗАВИСИМОСТИ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ**

**HISTORY OF CREATION AND DEVELOPMENT OF YOUTH POLICY IN YEARS OF
INDEPENDENCE IN KYRGYZ REPUBLIC**

Джумабаев Нурланбек Асилбекович

Джумабаев Нурланбек Асилбекович

Dzhumabaev Nurlanbek Asilbekovich

магистрант, Ош мамлекеттик университети

магистрант, Ошский государственный университет

undergraduate, Osh State University

dzhumabaevnurlanbek@gmail.com

Чыныкеева Гулназ Эргешалиевна

Чыныкеева Гулназ Эргешалиевна

Chynykeeva Gulnaz Ergeshalievna

к.и.н., доцент, Ош мамлекеттик университети

к.и.н., доцент, Ошский государственный университет

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Osh State University

gulnaz.chynykeeva@mail.ru

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЭГЕМЕНДҮҮЛҮК ЖЫЛДАРЫНДАГЫ ЖАШТАР САЯСАТЫНЫН КАЛЫПТАНУУ ЖАНА ӨНҮГҮҮ ТАРЫХЫ

Аннотация

Маанилүүлүк. Жаштар азыркы учурда мамлекетти өнүктүрүүнүн стратегиялык ресурсу болууда, алар эбегейсиз социалдык-экономикалык, маданий, чыгармачыл жана илимий потенциалга ээ. Натыйжалуу мамлекеттик жаштар саясатын иштеп чыгуу саясат таануу боюнча гана эмес, юриспруденция, социология, психология, педагогика, тарых билим берүүчүлүк жаатындагы иштерди да камтыйт. Бул эмгекте жаштардын социалдык топ катары өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, жаштар саясатынын калыптануусу жана өнүгүүсүнө кеңири токтолмокчубуз.

Ачкыч сөздөр: Кыргыз Республикасы, мамлекет, жаштар, жаштар саясаты, саясат, демография, көйгөйлөр

ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ И РАЗВИТИЯ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

HISTORY OF CREATION AND DEVELOPMENT OF YOUTH POLICY IN YEARS OF INDEPENDENCE IN KYRGYZ REPUBLIC

Аннотация

Актуальность. Молодежь в настоящее время является стратегическим ресурсом развития государства, она обладает огромным социально-экономическим, культурным, творческим и научным потенциалом. Разработка эффективной государственной молодежной политики включает в себя не только политологию, но и юриспруденцию, социологию, психологию, педагогику, историческое образование. В данной работе, учитывая особенности молодежи как социальной группы, мы хотели бы сосредоточить внимание на формировании и развитии молодежной политики.

Abstract

Relevance. Youth is currently a strategic resource for the development of the state; it has enormous socio-economic, cultural, creative and scientific potential. The development of an effective state youth policy includes not only political science, but also jurisprudence, sociology, psychology, pedagogy, and historical education. In this work, taking into account the characteristics of youth as a social group, we would like to focus on the formation and development of youth policy.

Ключевые слова: Кыргызская Республика, государство, молодежь, молодежная политика, политика, демография, проблемы

Keywords: Kyrgyz Republic, state, youth, youth policy, politics, demography, problems

Киришүү

Кыргызстандын жаштары ата-бабаларынын мурасына жана азыркы замандын жетишкендиктерине таянып, өлкөнүн турмушуна тең укуктуу катышуучу катары жигердүү катышып, түрдүү тармактарда демилгелерди көтөрүп, ишке ашырууда, алардын муктаждыктарын камсыз кылууда жана күч-кубатын арттырууда мамлекеттин улуттук байлыгы болуп саналат.

Жаштар саясаты боюнча изилдөөнүн актуалдуулугу жаштардын мамлекеттин ички саясаты үчүн социалдык топ катары кароо маанисине негизделет. Жаштар саясаты – эгемендүү заманбап Кыргызстандын өнүгүү максаттарына окшош жарандардын жаңы муунун калыптандыруу үчүн мамлекеттик органдар жана коомдук институттар тарабынан жаштар чөйрөсүн өнүктүрүүнүн бириктирүүчү, комплекстүү куралы болуп саналат.

Кыргыз Республикасында өлкөнү туруктуу өнүктүрүүнүн ресурсу катары жаштарды өнүктүрүү, алардын статусуна жана жашаган жерине карабастан, жаштардын өзүн-өзү ишке ашыруусу, мамлекеттик жана муниципалдык кызматтарга өзгөчө жеткиликтүүлүгү жана артыкчылыктар каралат.

Мамлекеттин демократиялык кайра куруулар жолу менен илгерилөө темпи жаштардын коомдук-саясий турмуштагы позициясына, алардын келечекке болгон ишенимине жана жигердүүлүгүнө жараша болот. Саясий айла-амалдарга жана экстремисттик чакырыктарга каршы турууга жаштар даяр болушу керек. Кыргыз Республикасында мамлекеттик жаштар саясатын жана аны ишке ашырууну изилдөөнүн актуалдуулугу мына ушунда.

Башка өлкөлөрдөй эле, биздин мамлекетибиздин социалдык саясатынын ажырагыс бөлүгү - жаштар саясаты болуп саналат. Заманбап дүйнөдө жаштар коомдун эң кабыл алуучу жана мобилдүү бөлүгү болуп саналат, алар прогрессивдүү реформаларды колдошот жана аларды ишке ашырышат.

Жаштардын патриоттук умтулуусу илимди жана өндүрүштү өнүктүрөт, экономиканын өсүшүн жана жашоонун сапатын камсыз кылат. Өлкөнүн социалдык-экономикалык өнүгүүсүндөгү өзгөрүүлөр системалуу жаңыланууну, мамлекеттик жаштар саясатынын милдеттерин жана механизмдерин иштеп чыгууну талап кылат. Кыргызстандын жаштары келечектеги коомдун, өлкөнү сактап калуу жана өнүктүрүү милдетин аркалагандыктан, алар көзөмөлгө жана жардамга муктаж.

Жаш муундун социалдашуусуна жана өзүн-өзү ишке ашыруусуна көмөктөшүү, колдоо жана көйгөйлөрүн чечүү үчүн жаштар саясатын мамлекеттик жөнгө салуунун туруктуу структурасы зарыл. Бир катар социалдык, экономикалык жана саясий проблемаларды чечүүдө өсүп келе жаткан муундун жалпы байланыштарынын жана мыйзам ченемдүүлүктөрүнүн көп түрдүүлүгүн изилдөөгө комплекстүү мамиле кылуу, жаштарды коомдун өнүгүүсүнүн ажырагыс субъекти катары кароо зарылчылыгы келип чыкты.

Тандалган теманын актуалдуулугу жаштарга мамлекеттин өзгөчө көңүл бурулуучу объекти болуп саналгандыгында ачылат, анткени өсүп келе жаткан муундун кубаттуу потенциалы мамлекет жана коом үчүн конструктивдүү да, кыйратуучу да функцияларды аткара алат. Кыргызстандын демократиялык кайра куруулар жолу менен илгерилөө темпи жаштардын коомдук-саясий турмуштагы позициясына, алардын келечекке болгон ишенимине жана жигердүүлүгүнө жараша болот. Алсак, саясий айла-амалдарга жана экстремисттик чакырыктарга каршы турууга жаштар даяр болушу керек.

Бул көйгөйдү изилдөө зарыл, анткени, Кыргыз Республикасынын аймактарында мамлекеттик жаштар саясаты азыр калыптануу стадиясында турат. Социалдык-экономикалык адабияттарды жана ченемдик-укуктук документтерди талдоо жаштар саясатынын максаттары жана милдеттери кандайча аныкталышы керек, анын мазмуну кандай, пландаштырууга, ишке ашырууга жана аны көзөмөлдөөгө кайсы мамлекеттик органдар жооптуу деген суроолорго дайыма жооп издөө жүрүп жатканын көрсөтүп турат.

“Жаштык” түшүнүгү конкреттүү тарыхый түшүнүк болуп, ар кандай тарыхый мезгилдерде ар кандай мааниге ээ. Кенири таралган түрүндө биологиялык, демографиялык

мааниде колдонулат. Бирок, ага карабастан, социологдор арасында биринчилерден болуп жаштар социалдык топ катары маданий сапаттарга, өзгөчө кызыкчылыктарга, баалуулуктарга жана жүрүм-турум нормаларына ээ экенин көрүшкөн.

Жаштар түшүнүгү боюнча илимпоздор арасында бирдиктүү пикир жок. Жаштар түшүнүгүнүн алгачкы аныктамаларынын бири 1968-жылы В.Т. Лисовский: «Жаштар – бул коомдошуу стадиясынан өтүп жаткан адамдардын мууну, ал эми жетилген куракта билим берүү, кесиптик, маданий жана башка социалдык функцияларды аткарат; конкреттүү тарыхый шарттарга жараша жаштардын жаш категориялары 16 жаштан 30 жашка чейин болушу мүмкүн» [3].

Кийинчерээк толук аныктама И.С. Кон: «Жаштар – бул тигил же бул тарабынан аныкталган жаш өзгөчөлүктөрдүн, социалдык статустун өзгөчөлүктөрүнүн жана социалдык-психологиялык касиеттеринин айкалышынын негизинде аныкталган социалдык-демографиялык топ; анын спецификалык жаш диапозону, аны менен байланышкан социалдык статусу жана социалдык-психологиялык мүнөздөмөлөрү социалдык-тарыхый мүнөзгө ээ жана тигил же бул коомго мүнөздүү социалдык системага, маданиятка жана социалдаштыруунун мыйзам ченемдүүлүктөрүнө көз каранды» [1., 2].

Ошондой эле, «Жаштыктын» аныктамасын «Жаштар социологиясы жана ювенология» деген макаласында В.В. Павловский аныктама берет. Ал аны «убакыттын өтүшү менен экономикада жана саясатта, коомдун социалдык жана руханий чөйрөлөрүндө алдыңкы орундарды ээлеген жана ХХI кылымда азыр контурларын аныктоо кыйын болгон көйгөйлөрдү чече турган курактык топ» деп аныктама берет [4., 5].

Жаштарды ар кандай өңүттөн карап, чечмелесе болот. Биз жаштарга социологиялык көз караштан, өспүрүм кезинен баштап, алардын чоңоюу мезгилине чейин карайбыз. Жаштардын курактык структурасында В.П.Лисовский анын өнүгүшүнүн үч баскычын аныктайт:

- 1) өспүрүм курак (11 – 12 жаштан 14 – 15 жашка чейин);
- 2) эрте өспүрүм курак (14 – 15 жаштан 18 жашка чейин);
- 3) кеч өспүрүм курак же эрте бойго жеткен (18 жаштан 23 – 25 жашка чейин).

Демек, жаштар өзгөрүп жаткан шарттарга оңой көнүп, ыңгайлашат, анткени, дал ушул куракта адамдар жаңы идеяларды, баалуулуктарды жана нормаларды эң тез өздөштүрө алышат. Жаштар – демилгелүүлүгү, ой жүгүртүүнүн ийкемдүүлүгү жана максимализми менен мүнөздөлгөн категория. Коомдук негиздердеги көптөгөн өзгөрүүлөрдүн негизин түзгөн ушундай сапаттарга ээ болгон жаштар колдоого муктаж жана мамлекет аларга мындай колдоону сабаттуу жаштар саясаты аркылуу көрсөтө алат.

Саясат – бул мамлекеттин жөнгө салуучу таасири. Мамлекеттик саясаттын мааниси негизинен мамлекеттик башкаруунун мазмунун жана технологиясын аныктайт.

Жогоруда айтылгандардын бардыгынан биз ата мекендик илимий адабияттарда жаштарды өзүнчө социалдык топ катары кароо болжол менен ХХ кылымдын орто ченинен бери байкалып келе жатат деген жыйынтык чыгарсак болот. Акырындык менен коомдо жаштар өзүнчө бир социалдык бирдик катары кабылдана баштайт, ал өзүнүн спецификалык өнүгүү өзгөчөлүктөрү менен мүнөздөлөт.

Жаштардын өнүгүшү инсандын калыптануу багытын, анын психологиялык, маданий, социалдык жана башка функцияларын аныктоочу азыркы тарыхый кырдаалга жараша болот. Жаштардын субъектилери болгон коомдогу орду жана ролу алардын социалдык топ катары өнүгүүсүнүн мыйзам ченемдүүлүгүн түшүнүүгө мүмкүндүк берет. Ошентип, мисалы, муундардын алмашуусу коомдогу социалдык мүнөздөгү ар кандай өзгөрүүлөрдүн ишке ашуусуна шарт түзөт, анын жүрүшүндө жаштардын өзүнүн социалдык маңызы ачылат.

Жаштар жетишээрлик ийкемдүү социалдык элемент, ал коомдук мамилелердин калыптануу процессинде өзгөрүүгө, башкача айтканда, коомдук түзүлүштөгү ордун өзгөртүүгө жөндөмдүү. Бул топ өзүнүн маңызы боюнча бир топ мобилдүү болгондуктан, коомдук прогресстин субъекти катары жаштардын билим алуу шартында алардын сандык

жана сапаттык мүнөздөмөлөрүнүн өзгөрүшүнүн оң багыты - социалдык-демографиялык топтун социалдык өнүгүүсүн көрсөтүп турат.

«Мамлекеттик жаштар саясаты» түшүнүгү кеңири жана тар мааниде колдонулат. Кеңири мааниде бул концепция бардык мамлекеттик бийлик органдарынын жана муниципалдык өз алдынча башкаруу органдарынын өсүп келе жаткан жарандардын жашоосунун ар кандай чөйрөлөрүндө жаштар менен иштөө боюнча максаттуу ишмердүүлүгүн билдирет.

Эң өнүккөн жана келечектүү, биздин оюбузча, жаштар саясатын ишке ашыруунун программалык механизми. Программа жаштар саясатынын тигил же бул багытын ишке ашыруу боюнча долбоор болуп саналат. Ал өзөгү боюнча бирдиктүү жана ажырагыс, деталдуу иш-чаралардын планын жана бюджетин камтыйт, жалпы максаттарга жана милдеттерге баш ийет. Дал программалык деңгээлде жаштар саясатын ишке ашыруу өзүнүн практикалык багытына ээ болуп, акыры формалдуу түрдө ишке ашат.

Мамлекеттик жаштар саясаты төмөнкүлөр тарабынан ишке ашырылат: Кыргыз Республикасынын Президентинин 2018-жылдын 31-октябрындагы №221 Жарлыгы менен бекитилген 2018-2040-жылдарга Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясы (мындан ары - Улуттук стратегия), ал Кыргызстан 2015-жылдын 25-сентябрында Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясынын 70/1 резолюциясы менен кабыл алынган Туруктуу өнүгүү максаттарына жетишүүгө умтула тургандыгы белгиленген.

Улуттук стратегияга ылайык, адамдык өнүгүү социалдык чөйрөдөгү, экономикадагы, социалдык коргоо жана пенсиялык камсыздандыруудагы, саламаттыкты сактоодогу, билим берүү жана илимдеги, жаштар саясатынын негизи болуп саналат.

Улуттук стратегияны жана Туруктуу өнүктүрүү максаттарын ишке ашыруу үчүн жаштар өлкөнү өнүктүрүү процессине активдүү тартылат жана мамлекеттик жаштар саясатын толук кандуу ишке ашыруу үчүн жаштарды өнүктүрүүнүн натыйжалуу системасы түзүлөт деп болжолдонууда.

Мамлекеттик жаштар саясаты, биринчи кезекте, жаштардын адамдык потенциалын өнүктүрүүгө мүмкүнчүлүктөрдү берүүгө, жаштарды мамлекеттин жана коомдун өнүгүүсүнүн негизги ресурсу катары калыптандырууга, жаштардын саясий, экономикалык жана социалдык чөйрөлөрдөгү демилгелерине дем берүүгө, жаштарды өнүктүрүүгө багытталган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 2018-жылдын 20-апрелиндеги №2377-VI токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн иш-чаралар программасына ылайык, жаштар чөйрөсүндө жаштарды өнүктүрүү саясатын толук кандуу жүргүзүү, баалуулуктарга багыт алуунун артыкчылыктарын эске алуу менен, ресурстар менен камсыз кылынып, анын ичинде маалыматтык жана медиа сабаттуулукту жогорулатуу аркылуу жаштардын эң активдүү катмарын жат пропаганданын жана деструктивдүү идеологиянын коркунучтарына биргелешип каршы турууга тартуу зарыл.

Бул программалык документтерди ишке ашыруу үчүн 2020-2030-жылдарга Жаштар саясатынын Концепциясы (мындан ары - Концепция) иштелип чыккан, ал жаштарды өнүктүрүүдө Кыргыз Республикасынын алдында турган милдеттерге жооп берүүгө, максаттарды аныктоого багытталган стратегиялык документ болуп саналат [6].

Ал эми Кыргыз Республикасынын Жаштар жөнүндө Мыйзамы жаштар саясатын түзүү, ишке ашыруу, мониторинг жүргүзүү, баалоо менен байланышкан коомдук мамилелерди жана жаштардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоону жөнгө салат [7].

Концепцияда жаштар коомду кайра өзгөртүүнүн активдүү субъекти, өлкөнү өнүктүрүүнүн жана лидерлигинин драйвери, ошондой эле социалдаштыруунун объектиси, экономикалык өсүштүн жана муундардын бакубаттуулугун камсыздоочу эң баалуу кадрдык ресурс катары каралган. Жаш жаранды өз алдынча инсан катары өнүктүрүү, анын позитивдүү көз карашын жана талап кылынган компетенцияларын калыптандыруу башкы артыкчылыктар деп таанылат. Концепциянын долбоорун иштеп чыгуу жана талкуулоо процессинде жаштар өлкөнүн бардык региондорунда активдүү катышышты.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматтарына ылайык 2018-жылдын 1-январына карата өлкөнүн калкынын саны 6 млн. 256 миң 730 адамды, анын ичинде жаштар 1 млн. 610 миң 309 адамды (же калктын жалпы санынын 25,74%ын) түзөт. Пайыздык катышта эркектер 50,9%ды жана аялдар 49,36%ды түзөт. Ошол эле учурда жаштардын санынын азаюу тенденциясы байкалууда: 2017-жылдын башында жаштардын үлүшү дээрлик 27%ды түзгөн. Жыл сайын 350 миңге жакын жаштар эмгек рыногуна чыгышат, бул аларды иш менен камсыз кылуу үчүн жумуш орундарын түзүүнү талап кылат. Жергиликтүү эмгек рыногу бардык жаштарды иш менен камсыз кыла албайт, бул аларды эмгек миграциясына кетүүгө мажбур кылат [8].

2020-жылга карата балдардын төрөлүү үлүшү азая тургандыгы күтүлүүдө. Калктын түзүмүндө жашы жеткен жана улгайган калктын үлүшү көбөйө баштайт, бул олуттуу социалдык, экономикалык жана саясий трансформацияларга алып келет, буга башкаруу системасын, жаштардын өзүн дагы даярдоо зарыл.

Жетишилген ийгиликтер менен катар эле жаштарды өнүктүрүүнүн эр түрдүү маселелери актуалдуулугун жогото элек. Баарынан мурда гендердик, курагы боюнча, социалдык, экономикалык, маданий жана саясий мүнөздөгү өзгөчө муктаждыктары жана көйгөйлөрү бар көптөгөн топтордон турган "жаштар" деген түшүнүктү монолиттүү деп эсептөөдөн алыс болуу керек.

Жарандык катышуу чөйрөсүндө, мисалы саясий партиялардагы жаштардын катышуусу, мамлекеттик бийликтин аткаруу жана мыйзам чыгаруу органдарындагы мамлекеттик башкаруу органдарынын өкүлдөрү менен жаштардын өз ара аракеттенүүлөрү сыяктуу жаштардын коомдук-саясий иштерге тартылуу деңгээлинин жетишсиздигин белгилеп кетүүгө болот.

Жаштар саясий иште өз ордун таба алышпайт, алардын укуктары менен эркиндиктери толугу менен камсыздалбай жатат деп эсептешет. Белгилей кетүүчү нерсе, жаштар өз алдынча өнүгүү үчүн шарттары түзүүнү, жаштардын муктаждыктарын эске алууну жана мамлекеттик программаларда/пландарда чагылдырууну, ошондой эле жаштар уюмдарына дем берүүнүн/колдоонун зарылдыгын жаштар саясатынын максаты катары көрүшөт.

Жаштар саясаты чөйрөсүндө мыйзамдар базасынын бар экендигине карабастан, каржылоо маселелеринде бир катар көйгөйлөр бар. Жаштардын экономикалык мүмкүндүктөрү мамлекет тарабынан өзгөчө көңүл бурууну талап кылат.

Кыргыз Республикасы билим берүү жана илим чөйрөсүндө бир катар көрсөткүчтөр боюнча дурус натыйжаларды көрсөткөндүгүнө карабастан, жаштарды билим алуу менен камтуунун жалпы көрсөткүчү сыяктуу көйгөйлөр актуалдуу бойдон калууда, ал көрсөткүч болгону 62,2%ды түзөт, б.а. жаштардын дээрлик 37,8%ы мектепте, кесиптик лицейлерде, колледждерде окубайт.

Жаштар үй чарбасында, ишканаларда, жалданып же кызматчы болуп эмгектенишет. Мектеп жашындагы (15-17) жаштар негизинен үй-бүлөлүк ишканаларда же жалданып иштешет. 18 жаш жана андан жогорку курактагы жаштар ишканаларда, жалданып жана кызматчы болуп иштешет. Алар үй чарбасынын кирешелеринин төмөндүгүнө байланыштуу билим алуудан четтеп, билим берүү мекемелерин таштап кетүүгө мажбур болушууда.

Дагы бир көйгөй - билим берүүнүн сапаты, ал орто жана жогорку кесиптик билим берүү системасында окутуучулардын квалификациясынын жетишсиздиги, жаңылоого жана капиталдык оңдоого муктаж болгон билим берүүчү жана өндүрүштүк инфратүзүмдүн абалы, мектепте билим берүүнүн маалыматтык жетишсиздиги менен шартталган.

Кыргыз Республикасынын жаштарынын ден соолугу да мамлекет тарабынан, ошондой эле жаштардын өздөрү тарабынан дагы олуттуу көңүл бурууну талап кылат.

Жаштар арасындагы оорулардын түзүмү көбүнчө биздин өлкөдө түзүлгөн социалдык-экономикалык кырдаал менен байланышкан. Жаштар арасында жугуштуу оорулардын себептеринин түзүмүндө биринчи орунда кургак учук, ВИЧ/СПИД жана жыныстык жолдор менен берилүүчү инфекциялар турат. Алсак 2019-жылдын 1-июлуна карата өлкөдө ВИЧ

инфекциясы менен катталган Кыргыз Республикасынын жарандарынын 29,71%ы (8 711 катталган) 15-29 курактагы жаштарга туура келет. Өлкөнүн эмгекке жарамдуу жаштарынын арасындагы өлүм көбүнчө тышкы себептердин натыйжасында болууда.

Жаштардын көпчүлүгү өзүнүн ден соолугуна кам көрүшпөйт. Жаштар, айрыкча региондогулар сергек жашоо тууралуу начар кабардар. Тубаса аномалия жана шишик ооруларынын өсүп жаткандыгы байкалууда. Активдүү сергек жашаган жаштардын үлүшү төмөн, ал эми дене тарбия жана спорт менен машыгуу үчүн инфратүзүм менен жаштардын 30%ы гана камсыз болгон жагдайды өзгөртүү үчүн чараларды көрүү зарыл. Дене тарбия жана спорт менен үзгүлтүксүз жана анда-санда машыккан жаштардын үлүшү 36%ды түзөт.

Корутунду. Мамлекеттик жаштар саясаты, биринчи кезекте, жаштардын адамдык потенциалын өнүктүрүүгө мүмкүнчүлүктөрдү берүүгө, жаштарды мамлекеттин жана коомдун өнүгүүсүнүн негизги ресурсу катары калыптандырууга, жаштардын саясий, экономикалык жана социалдык чөйрөлөрдөгү демилгелерине дем берүүгө, жаштарды өнүктүрүүгө багытталган. жаш жарандардын ден соолугуна жана ата-бабаларынын мурасына болгон жоопкерчиликти мамилеси, тышкы дүйнө менен өз ара аракеттенүүсү жана өзүнүн чечимдери.

Жаштардын демилгелерин колдоо жана жаштардын айрым категорияларынын (жаш үй-бүлөлөр, турмуштук оор кырдаалга кабылган жаштар) комплекстүү чараларынын тутуму мамлекет жана бизнес тарабынан инвестициялоонун өзүнчө программаларын, механизмдерин жана моделдерин түзүүгө тийиш жөндөмдүү, жөндөмдүү жана таланттуу жаштарды даярдоо жана ишке ашыруу керек.

Коомду модернизациялоонун жана адамдык капиталга болгон талаптардын өсүшүнүн шартында мамлекеттик жаштар саясаты өлкөнүн өнүктүрүүнүн жана трансформациялоонун куралы болууга тийиш. Бул жаштардын социалдык өнүгүү процессинин бардык катышуучуларынан жана жаштардын проблемаларын жана мамлекеттик милдеттерди чечүүгө жаштарды түздөн-түз тартууга багытталган мамилелерди иштеп чыгууну жана ырааттуу түрдө ишке ашырууну талап кылат.

Мындай масштабдагы мамлекеттик жаштар саясатынын милдеттерин долбоор ыкмасын колдонуу, жаштар менен коом арасында түшүнүктүү жана суроо-талапка ээ болгон улуттук жаштар долбоорлорунун системасын түзүү аркылуу гана чечүүгө болот.

Гранттык колдоо механизмдери жаштардын долбоорлорунун активдүүлүгүн камсыз кылуунун универсалдуу жана эффективдүү каражаты болуп калат. Коомдук ишмердүүлүктү өнүктүрүүнүн жана жарандык коомдун институттарын улуттук маселелерди чечүүгө тартуунун гранттык механизмдерин пайдалануунун натыйжалуулугу бул механизмдерди бир нече ондогон жылдар бою ийгиликтүү колдонуп келе жаткан дүйнөлүк тажрыйба менен ынанымдуу далилденген. Мунун баары акырында жаштардын жана калктын өзүн өзү уюштуруусу үчүн туруктуу шарттарды түзөт, мамлекеттин алдында турган милдеттердин масштабына жооп берген демилгелерди өнүктүрүүгө, жарандардын жыргалчылыгын жогорулатууга жана коомдук мамилелерди жакшыртууга шарт түзөт жана төмөнкүдөй тыянак чыгарууга болот.

1. Жаштарды аныктоодо жаштарды башка топтордон айырмалоочу төмөнкүдөй мүнөздөмөлөрдү бөлүп көрсөтүүгө болот:

- жаш курактык чектөөлөр;
- социалдык статустун өзгөчөлүктөрү;
- ролдук функциялар жана жүрүм-турум өзгөчөлүктөрү;
- социалдык-демографиялык топтун мүнөздөмөлөрү;
- социалдык-психологиялык мүнөздөмөлөрү;
- конкреттүү тарыхый мезгилдеги социалдашуу процесси;
- жаштардын өзүн-өзү аныктоо жана өз алдынча аныктоо.

2. Жаштарды изилдөөдө төмөнкүдөй ыкмаларды бөлүп көрсөтүүгө болот: психоаналитикалык, социологиялык, структуралык-функционалдык, маданий. Акыркы он

жылдыктардагы коомдун кайра түзүлүшү жаштарды ишке орноштуруу жана эмгек рыногу, жумушсуздук, жаштар саясатынын учурдагы тенденциялары, жаштарды саясий социалдаштыруу, жаш үй-бүлөлөрдү социалдык жактан коргоо көйгөйлөрү менен байланышкан жаштарды изилдөө жаатында жаңы багыттарды пайда кылды.

3. Заманбап жаштардын негизги социалдык көйгөйлөрүнүн ичинен төмөнкүлөрдү бөлүп көрсөтүүгө болот: жаштардын ден соолугу, жаштардын үй-бүлөлүк мамилелери, жаштардын кесиптик билими, жаштардын иш менен камсыз болушу, жаштардын бош убактысы, жаштардын баалуулук багыттарынын динамикасы. Жаш муун, көпчүлүк учурда, ишенимдүү социалдык көрсөтмөлөрсүз калды.

4. Жаштардын коомдук уюмдары 14 жаштан 35 жашка чейинки жарандардын бирикмелери болуп саналат, алардын максаты өздөрүнүн укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашыруу жана коргоо, саясий, экономикалык, социалдык, маданий жана башка жалпы кызыкчылыктарды канааттандыруу болуп саналат.

Бүгүнкү күндө жаштардын коомдук кыймылын жаштардын уюшулган коомдук ишмердиги катары кароо керек, алардын мазмуну, айрым типтеринин (түрлөрүнүн) ишмердүүлүгүнүн багыты жана алардын координациясынын даражасы; ал тиешелүү укуктук статуска ээ расмий катталган коомдук жаштар бирикмелерин да, так аныкталбаган түзүлүштөрдү да камтыйт.

Жаштардын коомдук уюмдарынын иши төмөнкүдөй көйгөйлөр менен мүнөздөлөт. Биринчи көйгөй формалдуу түрдө катталган, бирок иш жүзүндө иштебеген жаштардын коомдук уюмдары. Экинчи маселе - квалификациялуу кадрлардын жетиштүү жана керектүү санынын жоктугу. Үчүнчү маселе — жаштардын областтык коомдук уюмунун борбордук кеңешинин (комитетинин) же башка жогорку башкаруу органынын жана анын бөлүмдөрүнүн (филиалдарынын) ишинин координацияланбагандыгы, төртүнчү маселе – калктын, өзгөчө балдардын маалымдуулугу жана жаштар, жаштардын коомдук уюмдарынын иши жөнүндө. Бешинчи маселе – жаштардын коомдук уюмдарынын ишмердүүлүгүн каржылоо.

Колдонулган адабияттар

1. Кон И. С. В поисках себя. Личность и её самосознание. — М.: Политиздат, 1984. — 336 с.
2. Кон И. С. Психология ранней юности. — М.: Просвещение, 1989. — 256 с.
3. Лисовский В. Т. Эскиз к портрету: жизненные планы, интересы и стремления советской молодёжи. — М.: Молодая гвардия, 1969.
4. Павловский В. В. Социология молодёжи и ювенология // Социологические исследования. 1999. № 5. С. 46—52.
5. Павловский В. В. Ювенология: становление науки про молодёжь. Научная монография. — Красноярск: Краснояр. гос. универ., 1997.— 188 с.
6. <https://cbd.minjust.gov.kg/157204/edition/978698/kg>
7. <https://cbd.minjust.gov.kg/112637/edition/1270197/kg>
8. <https://stat.gov.kg/ru/>